

ВОЕННО ДЕЛО

Същност и особености на операциите за хуманитарно подпомагане с участие на въоръжени сили

Автор: подп. гл. ас. д-р Николай Ничев, НВУ „Васил Левски“, Велико Търново

Въоръжените сили могат да бъдат развърнати за подкрепа на международните усилия по предоставянето на хуманитарна помощ в страна или регион, в който е налице хуманитарна криза. Хуманитарна криза е сериозно нарушаване на способността на обществото да функционира ефективно, причинявайки широко разпростиращи се човешки, материални, или природни загуби, които надхвърлят възможностите на засегнатото общество да се справи, като използва само собствените си ресурси. Самата хуманитарна криза може да е в резултат на комплексна криза или в резултат на бедствия.

Концепцията за комплексните кризи се базира на факта, че

нуждата от хуманитарна помощ е породена от въоръжени конфликти. Терминът “комплексна криза” е широко употребяван за различаване на ситуации, където въоръженият конфликт и политическата нестабилност са главните причини за предоставянето на хуманитарна помощ, от ситуации, където природните бедствия и промишлени аварии са довели до хуманитарна намеса.

Бедствията са нормална част от глобалния живот, причинена от природна или човешка дейност. Тези събития преминават в хуманитарни кризи, когато ефекта от тях въздейства върху обществото или населението, чиито присъщи ресурси са недостатъчни, за да поемат удара и да се

справят с последиците от събитието.

Много хуманитарни кризи са с голяма продължителност надхвърляща в някои случаи и десетилетия. Техния ефект може да бъде смекчен чрез международна помощ и програми за развитие, предназначени да предоставят незабавна помощ на пострадалото население и да изградят достатъчно големи бази за местното население за по-добро справяне с извънредните хуманитарни ситуации.

Базирайки се на Доктрината за операции различни от война към операциите за хуманитарно подпомагане могат да се отнесат хуманитарните операции и операциите при международни хуманитарни кризи. Възприемането на тази класификация се налага от факта, че и двата вида операции се осъществяват извън територията на Р.България. Ангажирането на въоръжените сили на Р.България в операциите за хуманитарно подпомагане обикновено се предопределя от необходимостта от бързина на реакцията, от близостта на подходящи ресурси до бедстващия район и от мащабът на необходимите усилия или специализирани умения за справяне с последиците от хуманитарната криза или бедствие. Следователно Българските въоръжени сили ще бъдат ангажирани в операции при международни хуманитарни кризи в резултат на поискана международна помощ.

Хуманитарните операции, като разновидност на операциите различни от война, се използват за стабилизиране на положението и недопускане на разрастване на

конflikта. Има различни начини за използване на военни сили - както за предоставяне на хуманитарна помощ, така и за предоставяне на защита на друга международна организация като Червения кръст например, която доставя хуманитарна помощ. Примери за такива операции са срещу глада в Сахел, хуманитарна помощ за кюрдите в Ирак, за Сомалия, Косово, Босна и Херцеговина.

По своята същност хуманитарните операции са съвкупност от съгласувани и свързани по цел, задачи, място и време разностранни дейности, мерки и мероприятия, провеждани по единен план и под единно ръководство за облекчаване на последиците, предизвикани от природни бедствия, човешки действия, или други ендемични състояния, които могат да се провеждат самостоятелно или да бъдат съставна част на други операции.

Целта на хуманитарните операции е намаляване на човешките болки, страдания и лишения, породени от различните кризисни ситуации, които могат да бъдат сериозна заплаха за живота и здравето или доведат до големи загуби на материални и културни ценности.¹

По характер хуманитарната операция е преди всичко хуманитарна помощ, но със специфични военни и граждански аспекти. В някои отношения тя наподобява бойни действия за овладяване на конфликти и кризи. Нейна основна цел може да бъде и подпомагане на бежанци, облекчаване страданията на бедстващото население

1 Доктрина за операции различни от война. ВИ, С., 2000, с.21

и оказване на хуманитарна помощ.

За гражданското население хуманитарните операции осигуряват атмосфера за преодоляване на негодите и проблемите. Те осигуряват достъпа до здравна, санитарна сигурност и снабдяване с храна. Важно значение имат хуманитарните мероприятия за създаване на правилно разбиране на опасностите и другите проблеми, произтичащи от военните действия.

Операциите по международна хуманитарна помощ се описват като програми провеждани за облекчаване или намаляване на резултатите от природни или предизвикани от човека бедствия или други ендемични състояния като човешко страдание, болест или лишения, които могат да доведат до сериозна заплаха за живота или сериозни щети или загуба на имущество. Операциите по международна хуманитарна помощ, провеждани от въоръжените сили обикновено са ограничени по обхват и продължителност. Смисълът на предоставената помощ е да се допълнят нуждите на държавните органи или агенции от страната домакин, които могат да носят основната отговорност за предоставяне на международна хуманитарна помощ.

Съгласно Доктрината за операции различни от война, операциите при международни хуманитарни кризи са действията, провеждани на територията на друга държава в резултат на поискана международна помощ при природни бедствия, крупни промишлени аварии и опасни замърсявания на околната среда, при които са застрашени животът и здравето на хората, функционирането

на икономиката, инфраструктурата и околната среда. Тези операции могат да включват действия или мероприятия по оказване на помощ на населението, преодоляване на последствията и оказване на хуманитарна помощ. □

Независимо от факта, че основното предназначение и структура на въоръжените сили са защита на националната територия, като цяло военните ресурси, могат лесно да се адаптират към изискванията на международната хуманитарна помощ. Военната организация, структура и готовност дават възможност за бърза и ефективна реакция, когато показателят време е от особена важност.

Целесъобразно е да се анализират специфичните особености, с които се характеризират операциите за хуманитарно подпомагане. Необходимо е да се отчете факта, че някои от особеностите могат да не се проявяват в дадена операция за хуманитарно подпомагане. Те се свеждат до:

Неясна текуща ситуация.

Всяка хуманитарна спасителна операция се провежда в уникална и непредсказуема среда. Такава операция обикновено започва в не функционираща среда с различна степен на хаос. Обикновено има несъответствие между необходимите ресурси и ситуационните нужди, създаващо атмосфера на несигурност и напрежение. Правителство на пострадалата държава може да е смазано от последиците от хуманитарната криза или бедствие и парализирано от мащаба на необходимите ресурси за реакция.

Бързото, а в някои случаи и

внезапно начало на природни бедствия, включва травмиращи събития, чиято продължителност рядко надхвърля няколко дни. За ликвидирането на последствията от тях и връщане на живота на пострадалото население в предкризисното положение, са необходими месеци или година. За разлика от тях хуманитарните кризи са с продължителност няколко години. В случаите с Еритрея и Афганистан конфликта продължава три десетилетия, а в Мозамбик и Ангола - две десетилетия. В рамките на такива конфликти текущата ситуацията е силно променлива за определени географски области. Борбата може да доведе до непредсказуемо атакуване на граждански и военни цели и по този начин да застраши населението. Такива ситуации изискват неотложни хуманитарни отговори от международните организации.

Недостатъчни или пълна липса на нормални механизми за отговорност.

Отчитайки, че операциите по ликвидиране на последствията от бедствия се провеждат по искане на пострадалата държава, което означава „по покана“, се предполага че те ще се провеждат в една толерантна среда. Проблемите на сигурността, включително и полицейските функции, остават отговорност на пострадалата държава. Все пак в зависимост от вътрешната ситуация и като се вземат предвид всички местни напрежения и функционалността на системата за сигурност на страната, може да има изискване за предоставяне на допълнителна сигурност за по-добра защита.

Докато степента на функциониране на механизмите на отговорност може да бъде ограничена в повечето бедствия, то в хуманитарните кризи отговорностите са силно ограничени или изобщо отсъстват. Международната общност и въоръжените сили, които се опитват да осигурят хуманитарната помощ, следователно действат в обстановка на отсъстващи или формални национални механизми за отговорност.

Промяна на модела на обществено-икономически живот.

Конфликтите нарушават или напълно унищожават съществуващите модели на обществено-политически живот. Големите мащаби на психологическа дезориентация, бездомни и смъртни случаи, правят възстановяването на обществения и политическия живот неимоверно трудно. Подчинената на военните действия икономика нарушава обществено-икономическите образци за осъществяване на търговски сделки. Разрушената инфраструктура и наличието на минни полета нарушава икономическата мрежа, която е основата на търговията и селското стопанство.

Отсъствието на отговорни власти и продължителността на военния конфликт често се съпътстват от икономически дейности, които нормално се класифицират като незаконни. Такива дейности могат да включват: експлоатация и експорт на природни изкопаеми, производство и експорт на наркотици, пране на мръсни пари, търговия с въоръжение. Често тези дейности се управляват или се облагат с високи „данъци“ от лидерите на борещите се фракции

с цел лично благодетелстване или финансиране на въоръжената борба. Такива икономически дейности внасят допълнителен стимул във конфликта и увеличават неговата продължителност. От международна гледна точка такива сделки са незаконни, но въпреки това в тях вземат участие търговски организации извън границите на засегнатата страна, най-често в съседни страни. Много често такива дейности се развиват със знанието на властите.

Заплаха за суверенитета.

Местните правителства, особено по-малките и икономически по-слабите, се чувстват силно застрашени от загуба на собствения си суверенитет. Това безпокойство се засилва още повече, когато е налице инициатива, предприемана от съседна държава или някоя регионална организация, в която доминира един член. Държавата, изпитваща вътрешни трудности е положително настроена към инициативите предприети от ООН или авторитетна международна организация, отколкото към частни инициативи.

Възможност предоставената хуманитарна помощ да удължи конфликта.

Резултатите от отделни операции показват, че е възможно предоставената хуманитарна помощ да удължи конфликта. Като ресурс в областта на конфликта, хуманитарната помощ е потенциално способна да бъде използвана пряко или косвено за целите на воюващите фракции.

Пряко въздействие е налице тогава,

когато дадена фракция или армията получава правото да контролира доставките от хуманитарни помощи. Това от своя страна води до вторични въздействия, а именно:

- гражданското население е атакувано преднамерено, за да бъде заставено да избяга в определена област, която фракцията контролира, и хуманитарната помощ не може да бъде предоставена без съгласието и съдействието на фракцията;

- хуманитарните организации са принудени да заплащат данъци под формата на процент от товара за да получат разрешение да действат в областта или да използват съществуващата инфраструктура;

- хуманитарните организации са принудени да плащат на фракцията, контролираща региона, за своята защита.

Косвеното влияние се формира когато:

- хуманитарната организация задоволява потребностите на гражданското население и по такъв начин освобождава допълнителни ресурси за военните фракции;

- предоставяните помощи на определена група засилват напрежението между самите групи и това може да ескалира в насилие;

- хуманитарните организации имат по-големи фондове отколкото местните правителства и се създава дисбаланс между външните и вътрешните ресурси, което води до допълнителни пречки за бързото

потушаване на комплексната криза;

- най-често това води до нежелание на дадена групировка да прекрати своята дейност поради наличието на относително стабилни потоци от ресурси.

- **Голямо количество действащи лица в засегнатата област.**

Анализът на документите на ООН, НАТО и БА налагат извода, че сложността на международната система за отговор на хуманитарна криза не може да бъде пренебрегната. Комплексните кризи се характеризират с дипломатическа дейност от граничните държави, транснационалните корпорации и други действащи лица, желаещи прекратяването на конфликта или предотвратяването на неговата ескалация.

Обикновено организациите ангажирани с доставка на хуманитарна помощ осъществяват своята дейност, чрез националните структури за помощ (в областите, където те все още действат) и структури за помощ, свързани с конкретните фракции, местните хуманитарни организации, националните комитети на Червения кръст и Червения полумесец и агенциите към ООН. В някои случаи е възможно големи двустранни и многонационални организации да изградят местни групи с цел подготовка на проекти и съгласуване на общата дейност.

Агенциите за защита правата на човека, наблюдателите и

различни други организации са необикновено активни в областите на конфликти. В тези ситуации, където международната общност е решила да се разгърнат въоръжени сили под егидата на ООН или други организации (НАТО, Арабската лига, Движението на необвързаните страни), хуманитарните организации ще работят съвместно или паралелно с тези сили. Такива военни намеси могат да включват войскови контингенти от различни страни.

В ситуации с бежанци, които пресичат националните граници, ще бъдат ангажирани и приютяващите ги страни. Това не е необикновено за граничните държави, които открито или скрито са включени в конфликта поради техните стратегически интереси.

Една типична комплексна криза може да включва следните организации: седем-осем агенции към ООН; Международния комитет на Червения кръст и Червения полумесец; петдесет и повече международни и местни хуманитарни организации включени в доставката на хуманитарна помощ, дейности по защита правата на човека и дейности по разрешаването на конфликта; военен контингент действащ под мандата на ООН или под мандата на местни организации и организации управлявани или свързани с военни фракции.

Областта на безопасността и

хуманитарната дейност може да бъде финансирана от повече от двадесет официални донори и допълнителни частни фондове.

В резултат от голямото количество действащи лица в дадена бедстваща област може да възникне конкуренция между организациите. Много организации, включени в една хуманитарна организация действат като конкуренти. Въпреки че такава конкуренция може да доведе до положителни резултати, в много случаи тя възпрепятства хода на хуманитарната операция. Това може да доведе до нежелателни резултати, например отлив на ресурси или ненужни действия.

Ограничения.

Провежданите операции за хуманитарно подпомагане винаги ще бъдат обект на политически, правни и практически ограничения, включващи наличието на подходящи средства и най-вече нуждите на пострадалата страна. Тези ограничения могат да бъдат повлияни, в по-голяма или по-малка степен, и от очакванията на обществеността като цяло. Към тези ограничения могат да се отнесат и различията между словесните заявления и финансовата и политическа поддръжка, предоставяне на нереални мандати, изповядване на определени религиозни и философски традиции,

Различие между словесните

заявления и финансовата и политическа поддръжка при операциите за хуманитарно подпомагане.

В началото на кризата броят на организациите, които извяват желание за помощ, е изключително голям. Мотивите могат да бъдат най-различни – медийна ангажираност, стратегически интереси, борба за влияние и други. В самата хуманитарна операция броят на ангажираните организации е значително по-малък от първоначалните заявления.

Нереални мандати.

Местните правителства изкривяват информацията, а донорите и ООН от своя страна, поставят нереални ограничения и неподходящи мандати на организациите. От друга страна мандатът е тясно обвързан с политическите инициативи, което води до възлагане на мандати, разработени на други места и за други ситуации. Реалните условия правят стандартните процедури неприемливи, което поставя под съмнение крайния резултат на операциите за хуманитарно подпомагане.

Някои хуманитарни учреждения се придържат към религиозни и философски традиции, които са несъвместими с насилията.

Медии.

Медийния интерес в

хуманитарни кризи може да бъде значителен, особено по време на началната фаза и може да предизвика военно участие. Медиите ще имат възможност да направят нецензурирани живи предавания и мигновени доклади в рамките на зоната на съвместната операция. Ето защо съществува рискът, че политиците, международните лидери, пострадалото общество и широката общественост, както у дома, така и в чужбина, могат да получават директна и сурова информация, на базата на която да си изградят неправилно разбиране и нереалистични очаквания. За да се избегне това е необходимо да има ясен и координиран медиен план, съгласуван с различните институции, който да е в състояние да представи действията към различните аудитории.

Психосоциални поражения.

Една хуманитарна операция се характеризира с бездомни, изселени лица, сексуално насилие, семейно разделение, и други поражения над гражданското население, които ще доведат до психосоциални последици от кризата. Налице е голяма група от хора страдащи от депресии, психични разстройства, пост-травматични реакции или други форми на отклонения, като дългосрочните последици за децата могат да бъдат особено сериозни. Страданията продължават дълго време след приключването на хуманитарната операция. Тази ситуация може

да се определи като криза след кризата.

Конфликта е вътрешно държавен, а не между държави.

Болшинството от конфликтите в настоящето са вътрешно държавни, често охарактеризирани като граждански войни, а не междудържавни. Най-честите причини за тези конфликти са противоречията между част от населението и съществуващите структури и политиката на управляващото правителство. В много ситуации целта на опозицията или метежниците е сваляне на правителството или установяване на нова автономна държава. Степента на разбиране на мотивите или на статута на дадена опозиционна групировка от международното общество е чувствителна тема. Това разбиране има важна роля за действията на международните организации и военни сили, за юридическите основи на хуманитарната операция и правата на засегнатото население.

Трудности в разграничаването на въоръжени групировки и гражданско население.

От извършеният анализ на последните вътрешно държавни конфликти става ясно, че са налице сериозни трудностите в ограничаването на въоръжените групировки и гражданското население. В такива конфликти

най-често униформи не се носят. Бойците могат да се хранят със своите семейства или с храна получена от местното население на доброволна основа или чрез принуда. В такива ситуации хуманитарните организации често не са в състояние да гарантират, че предоставените помощи ще използвани от действително нуждаещото се население, а не от воюващата фракция.

Насилието е насочено срещу гражданското население и гражданските структури.

Историческият опит показва, че в много от съвременните конфликти гражданското население е умишлено атакувано за да се постигне конкретна цел, даваща преимущество на военна фракция, а в някои случаи за да се извърши етническо прочистване. Освен гражданското население, цели на атака стават и икономически инфраструктури за да се внушат дадени опасения в населението на конкретен район или на етническа група, за да потърсят убежище на други места. По този начин военната фракция разчиства терена за последващо използване. Под атака могат да подложени и цели, които заемат специална роля в културното и историческото наследство на конкретна група (например места за религиозно поклонение и значими културни паметници).

В зависимост от характера на хуманитарната криза и възможностите на военният

компонент, въоръжените сили могат да участват в широк диапазон от операциите за хуманитарно подпомагане. Проучването на научните публикации по темата дава подходяща основа да се предложи следната класификация: в зависимост от мандата, в зависимост от участващите страни, в зависимост от възможностите на военният компонент, в зависимост от участващите видове въоръжени сили, в зависимост от органа, който осигурява финансирането или материалните средства и в зависимост от начина на предоставяне на хуманитарната помощ.

В зависимост от мандата операцията за хуманитарно подпомагане може да включва защита на човешките права, гражданска поддръжка и охрана на хуманитарни организации, в т.ч. създаване и поддържане на хуманитарни маршрути. При извънредни ситуации военни подразделения могат да поемат пряка отговорност за доставки на хуманитарна помощ.

Защитата на човешките права е в основата на всички хуманитарни операции. Възпрепятстването и ограничаването на широко разпространени нарушения на човешките права ще изпъква във всяка една операция.

Гражданската поддръжка е дългосрочно усилие за

подпомагане на местни правителства в поддържането на вътрешната територия, като например ремонт на обекти от инфраструктурата и други дейности, които дават възможност на съществуващото правителство да управлява.

Хуманитарната помощ е насочена към разпределението на основни изисквания за преживяване /храна, подслон и медицински грижи/ на хора в състояние на повишен риск.

В зависимост от участващите страни операциите за хуманитарно подпомагане могат да се отнесат към три основни групи: операции координирани и ръководени от ООН; операции провеждани от коалиция и операции провеждани от отделни държави.

Международния процес на провеждане на операции за хуманитарно подпомагане е претърпял бързи и фундаментални промени, свързани с края на Студената война. Това оказва съществено влияние върху операциите под егидата на ООН, като ООН предприема активни действия при провеждането на световни хуманитарни мисии. Например, в Сомалия ООН поема ангажимента да осигури сигурността за подпомагане усилията на част от неправителствените и частните доброволни организации. Тази поддръжка се изрази в изпращането на наблюдатели

на ООН, да следят операциите по оказване на помощ, което е първият случай на използването на военни наблюдатели за хуманитарна помощ.

Някои операции за хуманитарно подпомагане могат да започнат като многонационални или с участието на една страна, и по-късно да бъдат одобрени от ООН и дори координирани и управлявани със силите и мандата на организацията.

Многонационалните операции, които включват военни действия, както и тези които не включват, се провеждат като правило в състава на съюз или коалиция. Установяването на ясно определени командни връзки за всяка коалиция е съществен критерий за успешна хуманитарна операция, като връзките зависят от два съществени фактора:

- първият фактор са изискванията на хуманитарната мисия и продължителността на провеждането ѝ;

- вторият фактор е политическата чувствителност, упражнена от коалиционните партньори, привлечени в хуманитарната операция.

Многонационалните операции за хуманитарно подпомагане предлагат уникални и трудни предизвикателства за координиране, изразяващи се в езикови различия, разнокултурни традиции, религиозни и национални особености.

В някои специфични операции за хуманитарно подпомагане, отделна държава може да заделени свои сили и средства за провеждането им, без привличане на други нации. Това обикновено може да се случи при обстоятелства, когато отделна държава реши да действа самостоятелно за подпомагане на засегнатото население в конкретна кризисна ситуация.

В зависимост от възможностите на военният компонент операциите могат да се сведат до: възстановителни операции, операции за подпомагане на дислоцирани цивилни, охранителни операции, операции по предоставяне на техническа помощ и поддръжка и операции по управление на последиците.

Възстановителните операции включват бърза помощ, която може да бъде използвана за облекчаване на страданието на пострадали от бедствия. Осигуряване на необходимите доставки за изпълнение на тези мисии традиционно е под опеката на ООН, неправителствени организации или международни организации, поради опита който имат в тази сфера и поради това, че този вид дейности е регламентиран в техните устави или харта. Въпреки това, когато някоя от тези организации няма възможност да се справи с бедствието, въоръжените сили могат да бъдат натоварени със задача да извършат необходимите

доставки в района на мисията. Ролята на въоръжените сили в подобен вид операции се заключава в незабавна реакция с цел предотвратяване загубата на човешки живот и унищожаването на собственост, в изграждане на основни санитарни съоръжения и подслони и предоставяне на хранителни продукти и медицински помощ.

Операциите за подпомагане на дислоцирани цивилни включват изграждане, организация и управление на лагери; предоставяне на грижи (храна, консултативи, медицинска помощ и защита) и настаняване (движение или преместване в други страни, лагери и места). Основният приоритет при работата с дислоцирани цивилни е използването на услугите и сградите на различни граждански агенции. Това позволява на военните сили, да концентрира ресурсите си върху други аспекти на Международната хуманитарна помощ. Операциите с дислоцирани цивилни често са дългосрочни и изискват огромен финансов и материален ресурс.

Дислоцирани цивилни е обширно понятие, което включва бежанци, лица без гражданство, евакуирани, отхвърлени и изселени лица. Тези лица могат да бъдат жертви на конфликти или природни бедствия. Други свързани термини са „мигранти“ и „вътрешно разселени лица“. Мисиите за подпомагане на дислоцирани цивилни са

специфични хуманитарни мисии предназначени да подкрепят движението и преселването на тези лица.

Охранителните операции може да включват създаването и поддържането на условия за предоставяне на Международна хуманитарна помощ от организации на световната общност за подпомагане. Доставка на хуманитарна помощ често зависи от осигуряването от засегнатата държава на охрана, работещи пристанища и летища. В някои случаи, обаче, засегнатата страна няма да бъде в състояние да отговори на това условие и въоръжените сили могат да бъдат призовани да свършат това. С началото на доставките са необходими охраняеми зони за съхранение на помощта, докато стане възможно транспортирането им до засегнатото население. Други задачи могат да бъдат: осигуряване на защита и въоръжен ескорт за конвои и лица доставящи спешна помощ, защита на приюти за дислоцирани цивилни граждани, както и гарантирането на условия за временно убежище на застрашени лица и др.

Операциите по предоставяне на техническа помощ и поддръжка се заключават в изпълнението в краткосрочен план на задачи от отделни военнослужещи или подразделения, като например възстановяване на съобщенията, управление на доставките, предоставяне на спешна медицинска помощ и осигуряване

на доставки от първостепенна важност. Тази техническа помощ може да бъде под формата на съвети и специализирано обучение, оценки, работна сила и оборудване. Позовавайки се на българските командни вериги и ръководството на операцията, командирът на силите, предоставящи хуманитарна помощ следва да установи ясна политика по отношение на техническите съвети и поддръжка на засегнатата страна и взаимоотношенията с ООН, неправителствени организации и международни организации в тази област. Политиката за техническа помощ следва да изясни каква помощ може да бъде предоставена, както и кои органи могат да извършат това.

Операциите по управление на последиците имат за цел смекчаване на резултатите от преднамерено или непреднамерено използване на оръжия за масово унищожение или химически, биологични, ядрени материали или бризантни взривни вещества. Тези операции включват онези основни услуги и дейности, необходими за управлението и намаляването на проблемите, произтичащи от бедствия и катастрофи. Тези услуги могат да включват транспорт, комуникации, обществена дейност, пожарогасене, информационно планиране, защита от масова гибел, поддържане на ресурси от съществено значение, рутинни здравни и медицински услуги,

търсене и спасяване, опасни материали, храна и енергия.

Операциите за хуманитарно подпомагане в зависимост от участващите видове въоръжени сили, могат да се групират в три групи: съвместни операции на въоръжени сили; самостоятелни операции на вида въоръжени сили и операции на малки формирования.

Съвместната операция на въоръжени сили е военна операция, в която участвуват повече от един вид въоръжени сили. Фактически всяка широкомащабна операция ще бъде операция на формирования, организирани като единно формирование. Всеки вид въоръжени сили предоставя за изпълнение на хуманитарните мисии свои единствени по рода си възможности, като например Военновъздушните сили - въздушните превоз; Военноморските сили - морските превози; сухопътни войски - взаимодействието между граждански и военни органи и др.

Самостоятелна операция на вида въоръжени сили се налагат поради факта, че всеки вид въоръжени сили е отговорен за обучението, оборудването и организацията на силите, провеждащи или участващи в операции за хуманитарно подпомагане. Тези сили трябва да са в състояние да действуват като самостоятелни формирования, съвместно с други формирования в многонационални сили или

в операции за хуманитарно подпомагане, в контекста на ведомствен сценарий.

Операциите на малки формирования представляват назначаване на отделни подразделения да изпълняват строго определени или специализирани задачи. Такива задачи, например, могат да бъдат изпращането на медицински подразделения на ниво взвод или рота да изпълняват неотложна медицинска помощ в отдалечени райони, назначаване на личен състав за осигуряване на охрана, транспортиране на материални средства от взвод или рота за подвоз и др. Операциите на малки формирования могат да бъдат прелюдия към широко-мащабна операция за хуманитарно подпомагане или да са специално предназначени за решаване на ограничени хуманитарни задачи.

В зависимост от органа, който осигурява финансирането или материалните средства операции за хуманитарно подпомагане могат да се класифицират като: операции, финансово и/или материално осигурени от ООН; операции, финансово и/или материално осигурени от неправителствени хуманитарни организации; операции, финансово и/или материално осигурени от конкретна държава и операции, финансово и/или материално осигурени от смесени източници.

В зависимост от начина на

предоставяне на хуманитарната помощ операции за хуманитарно подпомагане могат да се класифицират като: операции, предоставящи хуманитарната помощ чрез финансова средства; операции, предоставящи хуманитарната помощ чрез материални средства и операции, предоставящи хуманитарната помощ чрез финансови и материални средства.

Операциите за хуманитарно подпомагане, предоставящи хуманитарната помощ чрез финансова средства са налице, когато даден донор предоставя финансови средства на изпълняващият орган. Това е характерно за операции за хуманитарно подпомагане, за които са налице специални потребности, които налагат предоставянето на специфични материални средства. В действителност потребността на засегнатото население се удовлетворява чрез материални ресурси. Предоставянето на финансови средства като хуманитарна помощ налага допълнителни дейности, като проучване на пазара, закупуване, доставка и др.

Операциите за хуманитарно подпомагане, предоставящи хуманитарната помощ чрез материални средства са най-често срещаните. Обикновено помощта е под формата на материални дарения. Основният проблем при този вид операции е присъствието на големи количества средства

от даден артикул за сметка на дефицит от други артикули. Това налага детайлно планиране на потребностите и последващото управление на доставките от хуманитарни помощи.

Операциите за хуманитарно подпомагане, предоставящи хуманитарната помощ чрез финансова и материални средства са най-удобни за организиране и управление. Основен момент при осъществяването на тези операции е предварителното стандартизиране и унификация на необходимите материалните ресурси. По този начин съществена част от потребностите се удовлетворяват, чрез предоставени от донори на материални средства, а останалата част се задоволява, чрез заплащане на доставки и услуги. Този вид операции в най-голяма степен задоволява нуждите на страдащите, защото дава възможност при закупуването на стоки и услуги да се отчитат културните и религиозните традиции на населението.

Близко сътрудничество и навременна координация с ангажираните хуманитарни организации и въоръжени сили и гражданските власти е от съществено значение за постигане на крайните цели на операциите за хуманитарно подпомагане. Координирането на терен ще зависи от опита и възможностите на засегнатата държава и следователно действията могат да се хаотични

и объркани, особено през първите няколко дни. Предоставянето на хуманитарна помощ при бедствия е преди всичко приоритет на гражданските агенции. В първоначалната фаза отговорността за хуманитарните действия е в ръцете на една водеща агенция. Това налага извода, че ходът на операцията най-вероятно ще бъде повлиян в значителна степен от действията на водещата хуманитарна агенция. Провежданата от въоръжените сили операция обикновено е в допълнение на усилията на пострадалата държава и в подкрепа на международната общност. Въоръжените сили по този начин осигуряват специфична подкрепа на специални изисквания в отговор на съществуващата „хуманитарна пропаст“ между нуждите от хуманитарна помощ и ресурсите с които разполага общността за да ги посрещне. По принцип тези операции ще бъдат ограничени по своя обхват и продължителност.

Литература:

1. Доктрина за операции различни от война. С.: ВИ, 2000.

2. Кавалджиев, М. Предизвикателствата пред съвременните армии в началото на 21-ви век. // Във: Сборник материали от Оперативният сбор на Началника на ГЩ на БА на тема: Участие на БА в операции по поддържане на мира и борбата с тероризма. МО на ГЩ. С., 2003.

3. Карапениев, Ив. Гражданска защита и гражданско-военното планиране за извънредни ситуации. // Военен журнал, кн. 1, 2001.

4. Маринов, И. Военни операции различни от война. Част първа. С.: ВА "Г. Раковски", 2008.

5. Пеев, И., П. Момчева. Хуманитарни операции. Военнопсихологически проблеми при тяхната подготовка и провеждане. С.: ВИ, 2001.

6. Стойков, С., Организиране и планиране на операции за хуманитарно подпомагане. // Военен журнал, кн. 4, 2001.

7. Civil-Military Relationship in Complex Emergencies, IASC Reference paper, 2004, <http://ochaonline.un.org/mcdu/guidelines>

8. Conoir, Y., The conduct of Humanitarian Relief Operations: Principles of Intervention and Management, UNITAR Training Programme, New York, 2002

9. Guidelines on The Use of Military and Civil Defence Assets To Support United Nations Humanitarian Activities in Complex Emergencies, 2003, <<http://coe-dmha.org/Media/Guidance/3MCDAGuidelines.pdf>>

10. Joint Publication 3-07.6, Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Foreign Humanitarian Assistance, 2001

11. Pugh M., Post-conflict Rehabilitation: social and civil dimensions, The Journal of Humanitarian Assistance, 2000, <<http://www.jha.ac/articles/a034.htm>>

12. Runge, P., Armed forces as humanitarian aid workers? Scope and limits of co-operation between aid organisations and armed forces in humanitarian aid. Verband Entwicklungspolitik deutscher Nichtregierungsorganisationen, Bonn, 2003, <http://www.venro.org/publikationen/archiv/Position%20Paper%20Armed%20Forces%20and%20Humanitarian%20A.PDF>